

Breu història d'**Assaig de Teatre**: quinze anys i un aniversari maleït

Enric Ciurans

No ens hauria d'haver correspost escriure aquest article dedicat a fer un resum i una valoració del que han estat aquests setanta-cinc números de la revista *Assaig de Teatre*, editada en quaranta-set volums al llarg de quinze anys de manera ininterrompuda. La nostra revista tenia una veu i una personalitat pròpies que se centaven en la figura de **Ricard Salvat**, mestre en diferents facetes artístiques, acadèmiques i vitals. Per causa de la present circumstància, tractarem d'oferir un esbós històric de com ha anat evolucionant la revista al llarg d'aquests anys, tant pel que fa als continguts com a les etapes de la seva publicació, a l'espera que en el futur algú interessat en el teatre català d'aquest canvi de segle i de mil·lenni s'ocupi de manera exhaustiva de fer-ne la crònica i l'estudi definitius.

No podíem permetre que aquesta tasca memorial finalment no es portés a terme, o que la fes algú aliè a la publicació en què hem esmerçat tants esforços des de 1994 —quan aparegué el primer número—,

fins ara quan publiquem aquest índex acompanyat d'una breu antologia, potser massa breu per tot allò que hem anat escrivint i editant al llarg de tres lustres.

La publicació, al llarg d'aquests anys, ha passat per múltiples vicissituds, però de la mà del seu director i fundador ha mantingut com a premissa fonamental la regularitat en l'aparició: quatre números anuals, que es compleixen amb escreix amb aquest número 75, en quinze anys d'existència. En molts casos, s'han editat números dobles o triples, que han permès aconseguir aquesta fita, però creiem que el nombre total de pàgines que configuren *Assaig de Teatre* supera, de molt, el nombre de planes corresponent a quatre números per any. I és que, en molts casos, un número planificat com a senzill esdevenia triple pels articles, entrevistes i tota mena de materials que el director hi anava afegint i que, finalment, resultaven en un volum que, quan el mostraves a algú i li deies que era una revista, no podia sinó somriure.

Són moltes les persones que han estat determinants per a aquest trànsit entre el primer i el darrer número. És just, en primer lloc, recordar-les i agrair-los-hi l'esforç i la generositat quant a la puntualitat, l'exigència i la qualitat assolides per *Assaig de Teatre*. Hem de recordar, en primer lloc, a l'equip fundador de la revista —que portà a terme el primer número—, en especial a **Óscar Muñoz Martínez**, que s'encarregà de dur-lo a bon port davant les múltiples dificultats derivades de la inexperiència i la novetat de la tasca encomanada. També, fem memòria de l'efímera col·laboració del mestre **Manuel Serrat Crespo**, i de l'equip que al seu voltant edità el segon i el tercer volums. Entre aquestes persones, que són fonamentals per explicar la història d'*Assaig de Teatre*, és totalment necessari esmentar **Núria Salvat Golobardes**, que féu quasi tots els papers de l'auca en el període de consolidació de la publicació al llarg de més de vint números; igualment, és de justícia esmentar **Bridget López Cuadrado** i **Antoni Vidal**, que van créixer com a professionals amb el mestratge d'en **Ricard Salvat** al capdavant de la publicació; igualment, compliren un paper clau en l'evolució de la revista **Eulàlia Salvat Golobardes**, acompanyada de **Linda Fernández**, **Oriol Puig Taulé** i **Barbara Bloin**, tot conformant un equip que acomplí la fita de l'exigència de regularitat i de la presència de temes internacionals. Finalment, en aquesta darrera etapa, l'escriptor **Xavier Borràs** —que acudí en suport de **Ricard Salvat** quan ell li demanà— ha abocat la seva dilatada experiència en el món de la comunicació per aportar, tot assumint totes les tasques d'edició, un format de primera línia a la revista, i **Miquel Valls**

ha fet tasques auxiliars però igualment d'interès, amb què s'aconsegueix l'actual nivell d'exigència i de qualitat. Tots ells, i altres que ara aquí no podem esmentar, sota la direcció d'en **Salvat** han configurat l'equip humà que ha dut *Assaig de Teatre* fins on és avui: una publicació cultural reconeguda pel seu nivell acadèmic i que, sense plegar-se excessivament als formats més anquilosats, ha sabut trobar el seu espai, la seva forma i la seva aportació en la cultura teatral catalana.

Els continguts

Al llarg de quaranta-sis volums —sense comptar el present número—, *Assaig de Teatre* s'ha acostat a la realitat teatral catalana i d'arreu amb una mirada universitària i plena de curiositat vers els múltiples aspectes que presenten les arts escèniques. Si fem una mirada àmplia i general als continguts de la revista al llarg d'aquest mig centenar de volums, hi observem diverses constants, totes elles supeditades a la premissa principal que ha presidit la seva elaboració: rescatar aquells fets de la realitat escènica que per la manca de memòria s'estan perdent i fer la crònica del present perquè aquest no caigui també en l'oblit.

En primer lloc, considerem com una constant d'*Assaig de Teatre* la diversitat dels formats que s'han aplegat dins la publicació: edició de textos dramàtics, entrevistes, reportatges, assaigs de caire acadèmic, crítiques teatrals..., que han configurat el variat format de la revista que, des dels primers volums, tractà de cercar com a estructura bàsica de cada número un monogràfic central acompanyat de les diverses seccions independents que havien de vestir el volum. Finalment,

es trobà la fórmula que, amb variacions, s'ha mantingut constant: monogràfic o, en ocasions, més d'un monogràfic, acompanyat de l'edició d'un o més d'un text dramàtic, una secció d'assaigs dedicats a la història del teatre, i una darrera secció de crítiques i comentaris d'espectacles, a més de l'agenda d'activitats de l'Associació d'Investigació i Experimentació Teatral (AIET), editora de la revista, que tanca cada volum i permet reconstruir la història de l'entitat.

En segon lloc, el caràcter local i, també, internacional de la publicació, que ha anat jugant els temes específics del teatre català i d'arreu. Des dels primers números observem com hi havia per part de **Ricard Salvat** un interès específic per fer conèixer, a través d'*Assaig de Teatre*, realitats teatrals allunyades de la nostra, tot aprofitant la seva variada i intensa agenda d'actes fora de Catalunya. El sumari que apareix aquí publicat n'és una mostra fe-faent. Des de congressos internacionals fins a monogràfics dedicats a les realitats escèniques de països, majoritàriament de Llatinoamèrica, fins als tres números dedicats a fer la crònica del Festival Entre Cultures, amb l'allau d'informacions sobre el teatre àrab, que s'adjunta en cadascun d'aquests monogràfics. Al costat d'això, hi ha hagut un interès per aprofundir en la realitat teatral catalana, dedicant números de manera monogràfica a figures de la nostra escena com **Carme Serallonga**, **Ramon Vinyes**, **Jordi Mesalles**, o de temes transversals com la Tragèdia, en el primer número, o la Dansa a Catalunya, un volum de l'any 2008, magnífic per la seva informació i exhaustivitat.

Finalment, la revista ha tingut un caràcter marcadament acadèmic, amb la

pregona voluntat d'allunyar-se de les publicacions de divulgació o a l'ús. Des de l'inici, hi hagué la intenció de donar veu als joves estudiants i llicenciats, oferint-los un òrgan d'expressió on poder publicar part o la totalitat de la seva recerca acadèmica. Aquest fou el primer i principal objectiu que tenia la revista quan es fundà el 1994. Al llarg de tots aquests anys, pel cap baix dues generacions d'universitaris hi han publicat els seus treballs, de diferents qualitats i formats, que els ha servit en algunes ocasions per continuar la seva carrera acadèmica. Volem recordar investigadors i professors que en els inicis de la seva trajectòria publicaren a la revista, com **Francesc Foguet** i **Oscar Cornago**, per citar dos noms plenament consolidats en el panorama acadèmic i de la recerca universitària, que continuen col·laborant a *Assaig de Teatre*. Cal afegir els molts articles publicats per professors de diferents nacionalitats i, sobretot, els moltíssims textos escrits per **Ricard Salvat**, en els quals demostrà una vegada més la seva capacitat de treball i la seva enorme categoria intel·lectual.

Les etapes

Són moltes les coses que han canviat al llarg dels setanta-cinc números d'*Assaig de Teatre*. Els canvis sempre són constants i al mateix temps imperceptibles des del present, però la mirada retrospectiva permet comprovar la profunditat dels canvis que s'hi han operat. És així com la comparació entre el primer i el darrer número editats, mostren diferències molt notables que s'han anat escalonant al llarg dels anys.

Proposem tres períodes clarament diferenciats en la història d'*Assaig de Te-*

atre, que coincideixen amb els canvis en el disseny de la publicació, i que varen suposar al mateix temps un moment de creixement tant en l'ambició com en la voluntat de consolidar la revista com un referent de l'estudi de les arts escèniques a casa nostra. Aquests canvis afectaren al nombre de persones que s'involucionaren en l'edició de cada número i, en conseqüència, al progressiu nivell de qualitat de la revista, en particular de les il·lustracions i de la composició tipogràfica de la publicació, seguint l'excel·lència que creiem que s'ha aconseguit en la darrera etapa.

PRIMERA ETAPA (1994-1999)

La primera etapa comprèn els primers vint números d'*Assaig de Teatre*, editats en deu volums: tres triples, quatre dobles i tres senzills. El comú denominador d'aquesta etapa és el disseny de la revista, creat per **Antoni Bueso** i que es mantingué al llarg de cinc anys. Com a etapa fundacional, cal observar que l'estructura de la revista anà variant fins que va trobar una línia pròpia a l'entorn de la recerca en el camp de les arts escèniques, amb un marcat to acadèmic, amb uns sumaris que tendien a ser un calaix de sastre, on s'aplegaven moltes temàtiques distintes, provocant un cert efecte de confusió en el lector, desbordat pel nombre de planes, sovint excessiu, de la revista.

Són molts els temes de gran interès abordats al llarg d'aquests primers números; tractarem ensems de destacar-ne alguns. El primer número (*AdT* 1) aparegué el desembre de 1994 després d'un llarg període d'elaboració fruit de les dificultats pròpies d'un moment inaugural. Es dedicà de manera íntegra a un tema monogràfic, «La Tragèdia», màxima expressió del

teatre occidental al llarg de més de dos mil cinc-cents anys, i una temàtica que és referent del pensament filosòfic i artístic en els nostres dies. Al llarg de poc més de cent trenta planes s'abordà el tema des de múltiples punts de vista. Cal, però, destacar la part central on s'inclogué una taula rodona en la qual, quatre filòsofs —**Miguel Morey**, **Agustín González**, **Rafael Argullol** i **Jaume Mascaró**—, debateren a l'entorn de «La rellevància de l'element tràgic a la fi del mil·lenni»; i, tot seguit, tres entrevistes a personalitats de l'escena internacional com són l'andalús **Salvador Távora** i els directors escènics hel·lènics, **Stavros Doufexis** i **Theodoros Terzopoulos**. Cal dir que el to general del primer número d'*Assaig de Teatre* és, al nostre entendre, un exemple paradigmàtic del que ha de ser una publicació universitària.

El següent volum, en aquest cas doble (*AdT* 2-3) presenta un gran interès a nivell de la història del teatre de postguerra a Catalunya i a Espanya. El tema monogràfic dugué per títol «Drama i Realisme a Espanya (1945/1970)». D'una banda, inclou una entrevista a un dels més grans dramaturgs espanyols, **Antonio Buero Vallejo** (1916-2000), una taula rodona en què participaren, entre d'altres, **Alfonso Sastre** (absent a l'acte, però que envià les seves impressions al Consell de la revista), **José María Rodríguez Méndez** (1925-2009) i **Alberto Miralles** (1940-2004); i dos articles sobre les respectives trajectòries de **Carlos Muñiz** (1927-1994) i **Lauro Olmo** (1922-1994), dos dels membres més significatius de l'anomenada generació realista de postguerra. Per completar el monogràfic s'inclogué una cronologia i un article de fons sobre aquest període del teatre espanyol. Pel

que fa a la presència del teatre català de postguerra hi ha dos grans aportacions; d'una banda, la publicació de la «Correspondència (1960-1972)» de **Salvador Espriu** adreçada a **Ricard Salvat** i, d'una altra, la transcripció d'una taula rodona dedicada a glossar la figura de **Josep Maria de Sagarra** (1894-1961), celebrada a la Universitat de Barcelona, amb motiu del centenari del seu naixement, en la qual participaren personalitats del teatre i de la cultura com **Lluís Permanyer**, **Ramir Bascompte**, **Esteve Polls**, **Juan Germán Schroeder**, **Mercè Bruquetas**, **Teresa Cunillé**, **Maife Gil**, **Carles Lloret**, **Àngels Poch** i **Carme Sansa**.

El següent volum fou simple (*AdT* 4) i sota el títol «Quatre Autors» estigué dedicat a figures centrals de l'escena mundial de la Modernitat: **Pier Paolo Pasolini**, **Antonin Artaud**, **Alfred Jarry** i **Jean Genet**, a partir d'assaigs de tipus acadèmic que tractaven d'oferir una visió global de les seves respectives aportacions a l'escena. Cal significar que aquest volum fou coordinat per **Manuel Serrat Crespo**, i el Consell de Redacció estava conformat per llicenciats que estaven iniciant o consolidant les seves respectives carreres professionals com **Antoni Bueso**, **Guillem Català** o **Rosa Sala Rose**.

Fou a partir d'aquest moment quan **Ricard Salvat** es féu càrrec de la direcció de la revista, de manera personal, implicant-se al màxim en els sumaris i en la tria dels col·laboradors. En els següents volums fou imprescindible la tasca de **Núria Salvat Golobardes**, traduint i corregint tota mena d'articles i ponències procedents d'arreu. Entre les novetats que s'introduïren a partir d'aquest número cal esmentar l'edició d'una obra teatral (o més

d'una). També, és important destacar que des d'aquest volum fins al primer de la següent etapa (*AdT* 21-22-23), la revista es tancava amb un recull de signatures reclamant que la Universitat de Barcelona tingués un teatre, una reivindicació històrica que encara avui és vigent i que en aquells anys recollí centenars de signatures, sense cap resultat. *Assaig de Teatre* es convertí, doncs, en un instrument de protesta vers la política cultural de la Universitat de Barcelona, que malgrat la seva llarga tradició i el gruix del seu llegat històric i acadèmic, no ha aconseguit tenir un teatre equipat en condicions, cosa que és un descredit per a la institució.

El volum quart d'aquesta primera etapa estigué format per un número doble (*AdT*, 5-6), amb **Federico García Lorca** i **Joan Brossa** com a grans protagonistes, i una portada que reproduïa el cartell que **Albert Ràfols Casamada** realitzà per a l'espectacle de l'Aiet, *Homes i No*, de **Manuel de Pedrolo**. En relació a Lorca es publicà un extens monogràfic dedicat a fer la crònica de l'estrena mundial d'*Así que pasen cinco años* i *El público*, a Puerto Rico, de la mà de **Victoria Espinosa** i el Teatro Universitario de Puerto Rico, en la dècada dels anys cinquanta. Pel que fa a **Joan Brossa**, es publicà un text inèdit titulat *Grazie, Fellini!*, en el context de l'homenatge que la Universitat de Barcelona reté al gran pallaso català **Manuel Vallés Totó**. Del volum *AdT* 7-8-9 cal destacar-ne, principalment, el monogràfic dedicat a **Ricardo Baeza** (1890-1956), del qual es publicaren un seguit d'articles que el gran traductor, crític literari i director teatral havia escrit per al mític rotatiu madrileny dels anys vint *El Sol*, fundat per **Ortega y Gasset**. En els següents volums de la

revista es continuaren publicant articles de Baeza dins l'epígraf «Aportacions a la Història del Teatre». També, sobresurt en aquest volum triple, de quasi quatre-centes planes, l'inici d'una temàtica que serà recurrent: l'interès pels joves autors del panorama escènic català. En aquest cas, es publicaren els millors treballs que els alumnes de la Càtedra d'Història de les Arts Escèniques havien realitzat sobre figures emergents del panorama escènic del país, que incloïen en tots els casos una entrevista, com les realitzades a **David Plana**, **Beth Escudé**, **Ignasi García Barba** i **Mercè Sàrrias**. Com a complement cal esmentar l'edició dels dos textos guardonats en el II Premi AIET de Teatre (1997): *Todo el cielo está en Hijate*, de **Francisco M. Gallardo** i *Amb el genoll*, de **Xavier Otero** i **Xavier Giménez Casas**.

El volum següent (*AdT* 10-11), de març-juny de 1998, estigué dedicat de manera monogràfica a «Dones i Teatre», incloent-hi la publicació del text *Dones i Catalunya*, escrit a sis mans per **Lidia Falcón**, **Marisa Híjar**, **Marta Pessarrodona**, **Maria-Josep Ragué-Arias**, **Carne Riera** i **Isabel-Clara Simó**, que la Companyia **Adrià Gual** estrenà el 1982. El volum l'obre l'edició d'un seguit de ponències presentades en el Simpòsium Tendències Experimentals en el Teatre de Dones, celebrar a El Caire (Egipte), el setembre de 1997, i un seguit d'articles signats per **Maria-Josep Ragué** i **Lidia Falcón** sobre el teatre feminista a Catalunya i a l'Estat espanyol.

La mort de **Carne Serrallonga** (1909-1997), figura clau de la pedagogia a casa nostra durant el període franquista, i que acomplí un paper fonamental en l'Escola d'Art Dramàtic **Adrià Gual** com a profes-

sora de dicció —traductora, a més, d'incomptables textos posats en escena per companyies catalanes—, modificà totalment l'edició del següent volum d'*Assaig de Teatre*. El volum que aplegava ja tres números (*AdT* 12-13-14), es veié completat amb un volum senzill (*AdT* 15), dedicat monogràficament a glossar la seva figura. Pel que fa al volum triple, cal fer esment que es dedicà monogràficament a «Teatre i Pedagogia», recollint un seguit de ponències de dos congressos internacionals: l'Encuentro Nacional de Escuelas Superiores de Teatro EAT 97, celebrat a Mèxic D. F., i l'International Congress Greek Playwrights Society «Experiences of Theatre Writers», celebrat, també, el 1997, a Atenes. Especialistes d'una i altra banda de l'Atlàntic mostraven la seva preocupació vers l'ensenyament teatral i l'àmbit de joc en què es movia **Ricard Salvat**, present en ambdós esdeveniments. El volum es completava amb una entrevista a **Sergi Belbel**, realitzat per la investigadora nord-americana **Sharon G. Feldman**, i l'edició de dos textos: *Auro-ra*, de **Domingo Miras** i *La última copa*, d'**Harold Pinter**, en traducció de **Mireia Aragay**. El volum dedicat a **Carne Serrallonga** (*AdT* 15) recollí diverses entrevistes realitzades a la pedagoga i traductora, en especial, la que li féu **Josep M. Espinàs**, així com un recull d'articles apareguts a la premsa amb motiu del traspàs, el 30 de novembre de 1997. Aquest número es tancà amb la seva traducció d'*El príncep d'Homburg*, d'**Heinrich von Kleist**.

Els dos darrers volums d'aquesta primera etapa (*AdT* 16-17 i *AdT* 18-19-20) presenten molts punts de contacte. En primer lloc, la densitat dels sumaris, que aplegaven multitud de temes sense

un ordre clar, fins i tot caòtic, amb vuit-centes cinquanta planes entre tots dos, en què es mesclaven tendències, períodes i la procedència dels autors estudiats. En segon lloc, els dos volums es dedicaren de manera monogràfica a la «Posada en escena», tot analitzant les trajectòries d'un seguit de directors escènics catalans, des d'Àngel Alonso, fins a Mario Gas, passant per Roger Bernat i Josep Montanyès, elaborats pels alumnes de la Càtedra. Cal fer especial menció als textos publicats en aquests dos volums. En el primer (*AdT* 16-17) s'editaren dos textos dramàtics: *Guernika*, de Jerónimo López Mozo, i *Cel de nit*, de la dramaturga nord-americana Susan Yankowitz. En el segon (*AdT* 18-19-20), foren quatre els textos editats: *Lluna de neu*, d'Adrià Gual, amb un pròleg de Carles Batllle; *Contes estigis o el cabaret dels morts* —obra mòbil—, i *Peça cua per a l'«Informe per a una acadèmia»*, ambdós d'Albert Mestres, amb una entrevista prèvia a l'autor, i diversos articles comentant la seva obra; i, finalment, *La nit de Carnaval de Katharina Blum*, d'Araceli Bruch, adaptació lliure de la novel·la, d'Heinrich Böll, *L'honor perdut de Katharina Blum*, que incloïa també diversos textos sobre la posada en escena que l'Institut d'Experimentació Teatral de la Universitat de Barcelona féu d'aquest espectacle el 1988.

Mirat en retrospectiva, aquest primer període va servir per posar *Assaig de Teatre* dins el panorama de les publicacions culturals catalanes dedicades, en aquest cas, de manera exclusiva a les arts escèniques. La desaparició de la revista *Pausa*, editada per la Sala Beckett, convertí *Assaig de Teatre* en l'única publicació en llengua catalana dedicada íntegrament a la recer-

ca en l'àmbit de les arts escèniques, tot assumint així un paper principal en aquest àmbit. En contra de la publicació jugà l'edició de volums massa extensos que, en el cas més extrem, arribà a les cinc-centes pàgines. Aquesta dimensió feia poc àgil la publicació, que necessitava reformular-se. Fou així com es produí de manera natural el pas a una segona etapa, marcada per un disseny molt més adequat per a la publicació, on destacava la fotografia de portada, i amb una composició més clara i llegible; malgrat que a l'inici costà molt de cenyir-se a números simples, a poc a poc s'anà aconseguint fins arribar a ser el més habitual. De fet, el primer número de la segona etapa (*AdT* 21-22-23) té una estructura idèntica a la dels precedents que tanquen la primera etapa.

SEGONA ETAPA (2000-2007)

La segona etapa d'*Assaig de Teatre* aplega quaranta-un números, editats en vint-i-vuit volums: dos volums triples, nou volums dobles i disset volums senzills, al llarg de vuit anys. Podem considerar aquesta etapa com la de la plena consolidació de la revista, en què assoleix un paper força rellevant en el panorama escènic del nostre país. La gran fita aconseguida en aquest segon període fou la regularitat de l'edició, que no fou senzilla ni fàcil, i que es degué a la tenacitat de Ricard Salvat.

Entre els trets comuns cal esmentar els diversos monogràfics dedicats a la divulgació de dramàtiques estrangeres, especialment llatinoamericanes, però també d'altres indrets remots com la Xina o Austràlia. També, destaquen els volums dedicats a figures històriques de la nostra escena, com Ricard Vinyes, Jordi Mesalles,

o **Alberto González Vergel**. Finalment, cal destacar els monogràfics dedicats a festivals o fets amb una notable presència de les arts escèniques com els números dedicats al Festival Grec, al Fòrum 2004 i, especialment, a les tres edicions del Festival Entre Cultures de Tortosa.

Sens dubte, el número més personal dirigit per **Ricard Salvat**, de tots els que conformen el catàleg d'*Assaig de Teatre*, fou el volum triple que encetà aquesta nova etapa (*AdT* 21-22-23), en què Salvat oferí un personal «Balanç del segle xx», escrivint dos llargs assaigs «Diari d'espectacles 1999» (1a Part) i «Diari de llibres, articles, revistes, vídeos i reflexions», que ocupen les primeres dos-centes planes del volum, on mostrà la seva amplíssima mirada vers les arts escèniques i diversos aspectes de la cultura catalana i internacional. Aquí hi veiem un Salvat íntim, proper i erudit com en poques ocasions, gràcies al format de diari personal d'aquests treballs. La febre que embargà tothom en el canvi de segle i de mil·lenni, s'encomanà a *Assaig de Teatre*, i al llarg de quatre-centes cinquanta planes un seguit d'articles de diferents temes, interès i continguts conformaren aquest número triple, que presenta una continuïtat molt gran amb el número, també triple, que tancà l'anterior etapa.

La gran diferència radicà en el disseny de **Gerard Roma**, que donà una aparença totalment renovada a la publicació, en què es potenciava la fotografia de portada, que en aquest cas era d'impacte: una imatge de l'espectacle de **Bob Wilson**, *The Days before*, presentat al Festival de Otoño de Madrid. En general, cal constatar la potència i la qualitat en la selecció de les fotografies de portada d'aquest

període, una de les senyes d'identitat d'aquest nou disseny.

Els següents volums varen suposar el canvi de rumb efectiu d'*Assaig de Teatre*, potenciant uns temes monogràfics més clars i definint de manera més coherent el sumari de la revista. El primer volum (*AdT* 24), és dedicà de manera monogràfica a recollir les Jornades «Les darreres generacions teatrals del segle xx», celebrades a la Universitat de Barcelona, al final de 1999, en què participaren presentant diverses comunicacions **Helena Pimenta**, **Raúl Dans**, **Juan Mayorga** i **Alberto Miralles**, als quals cal sumar un seguit de taules rodones sobre diversos aspectes del teatre català de final de segle, amb la participació de dramaturgs, actors i directors com **Xavier Albertí**, **Carol López**, **Roger Bernat** o **Toni Casares**, entre d'altres. Seguí un altre volum senzill (*AdT* 25) dedicat en aquest cas al «Teatre nord-americà» amb un seguit d'articles, coordinats per **Teresa Requena** (professora del Departament de Filologia Anglesa de la UB) que abordaven en profunditat la situació present d'aquesta dramàtica, tant inconneguda a casa nostra —més enllà dels tòpics a l'ús—, i que incidien en les noves tendències dramàtiques d'aquest immens país. Dins el volum es publicà el text de **Gertrude Stein**, *El doctor Faustus encén els llums*, que muntà l'AIET aquella temporada. Cal afegir que en aquest moment es començà a potenciar una secció dedicada al comentari i a la crítica d'espectacles, que en un primer moment abastà, sobretot, espectacles vistos fora de Catalunya, i que més endavant va incloure els escenaris barcelonins.

El volum de març-juny de 2001 tornà a ser doble (*AdT* 26-27), en aquest cas

dedicat de manera monogràfica a «Grans autors oblidats», concretament la dramaturgia catalana, exiliada a Mèxic arran de la Guerra de 1936, **Maria Lluïsa Algarra**, i en una altra dimensió, un actor i director de la primera meitat del segle xx, que participà amb **Adrià Gual** en la fundació de l'Institut del Teatre, **Enric Giménez**, de qui *Assaig de Teatre*, al llarg de diversos números oferí el seu manual de treball, dividit en lliçons, on abordava tota mena de qüestions relacionades amb la formació de l'actor.

Reprement la línia dedicada a l'edició de les actes de jornades universitàries, el nou volum (*AdT* 28), es dedicà monogràficament a publicar un primer lliurament de les «Jornades Internacionals Bertolt Brecht», que organitzà l'Institut del Teatre el novembre de 1998. Al llarg de vint números *Assaig de Teatre* anà publicant, en lliuraments de dues o tres ponències, la totalitat de les intervencions que es presentaren en aquest congrés internacional, comissariat per **Ricard Salvat**. A part d'aquest monogràfic, destaquen en aquest número un molt aclaridor article de **Marcel·lí Antúnez** sobre les noves tecnologies i el teatre, a propòsit dels seus innovadors espectacles on la realitat virtual esdevé un instrument al servei de la creació escènica, i l'entrevista que **Ricard Salvat** féu a **Borja Sitjà**, director del Festival Grec de Barcelona. S'aconseguí, així, un equilibri entre els temes històrics i l'actualitat de l'escena catalana que hauria de caracteritzar un bon nombre de volums posteriors.

Al llarg dels quasi cinquanta volums d'*Assaig de Teatre* són diversos els països que de manera monogràfica han estat tractats a les pàgines de la revista, però

cap com ho ha estat Mèxic, un país i una cultura profundament estimats per **Ricard Salvat**, potser per l'admiració que despertà la seva actitud envers els exiliats republicans. El número de desembre de 2001-març de 2002 (*AdT* 29-30-31), tornà a ser triple, en bona part degut a l'acumulació de materials que s'arrossegaven dels lliuraments anteriors. Junt al monogràfic dedicat al «Teatre a Mèxic», que comprenia tres textos dramàtics, dos de **Josefina Hernández** i un tercer d'**Emilio Carballido**, presentats per **Ricard Salvat**, cal afegir les actes del V Encuentro Internacional de Escuelas Superiores de Teatro ENAT 2001, celebrat a Mèxic D. F., tres ponències de les Jornades Brecht i les habituals seccions dedicades a la Història del Teatre i a la crítica d'espectacles. En total, es tornà a editar un volum de quasi cinc-cents planes.

La línia editorial d'*Assaig de Teatre* s'anà reforçant a l'entorn de la necessitat de recuperar de l'oblit els molts protagonistes de l'escena catalana i peninsular. El nou volum de la revista (*AdT* 32) estigué dedicat en el seu monogràfic a **Alberto González Vergel**, el gran director d'escena alacantí fincat a Madrid, a qui la revista rescatà d'un injust oblit per part de les institucions. Es recuperava la seva teatrografia completa, que abastava cinquanta anys de posades en escena, així com diversos textos teòrics extrets del seu arxiu personal. Completava el volum l'edició del clàssic de la literatura dramàtica espanyola, *La gran Semíramis*, de **Cristóbal de Virués**, en la versió del catedràtic de la Universitat de València, **Josep Lluís Sirera**. Guanyava importància la part dedicada al comentari i crítica d'espectacles amb treballs de **Maria-Josep Ragué-Arias**

i **Francesc Massip** (reproduint treballs periodístics editats anteriorment) i de col·laboradors de la revista com **José Gabriel López Antuñano** i **Magda Ruggeri**, que han estat fidels col·laboradors de la publicació, tot aportant-hi comentaris de l'escena madrilenya o europea.

En el següent volum (*AdT* 33-34), malgrat que el monogràfic es dedicà a «Escenògrafs catalans», hi hagué un segon monogràfic de major extensió dedicat al «Teatre a Xile», coordinat per **Jaime Hanson Bustos**, que aplegà deu assaigs i el text de Ramón Griffero, *Almuerzos de mediodía o Brunch*. Pel que fa al monogràfic dedicat als escenògrafs catalans, els artistes estudiats foren **Maurici Vilomara**, **Frederic Amat**, **Ramon Ivars** i **Joaquim Roy**, i, en el cas dels tres darrers, s'incloïa la seva teatrografia elaborada per estudiants de la Càtedra, en la línia de la revista d'esdevenir un instrument útil de cara els joves investigadors de les arts escèniques.

Els següents volums (*AdT* 35 i *AdT* 36) es dedicaren monogràficament a la realitat de l'escena llatinoamericana, en aquest cas sota el títol «El Teatre a Buenos Aires», en dos lliuraments, evitant de caure en números massa llargs, com succeïa en ocasions anteriors. El fenomen del «Teatro x la Identidad», ocupà quasi tot el monogràfic sobre la capital portenya, amb la publicació a *AdT* 35 del text de **Gastón Cerana**, *El señor Martín*, i, en el següent, *AdT* 36, *Una buena afeitada*, de **Juan Sasiáin**. Cal destacar els articles del monogràfic del segon volum a càrrec de **Roger Mirza**, **José L. Ramos Escobar**, **Osvaldo Pellettieri** i **César Oliva**. Les seccions habituals, així com un text d'**Albert Mestres**, *Opsis*, completaren aquests dos lliuraments.

Reprement la línia editorial encetada a *AdT* 24, el següent volum (*AdT* 37) es dedicà en la part monogràfica a recollir les conferències i taules rodones que conformaren les «Jornades de Teatre Independent», organitzades per **Maria-Josep Ragué-Arias**, a la Universitat de Barcelona. Hi participaren, entre d'altres, **Gonzalo Pérez de Olaguer**, **Guillermo Heras**, **Manuel Lourenzo**, **Joan Maria Gual** i **Roger Justafre**. Complementava aquest volum un text de **Manuel Molins**, *Una altra Ofèlia*, i l'homenatge que la publicació retia a dos noms de l'escena catalana desapareguts aquells dies: **Maria Tubau** i **Josep Montanyès**.

Assaig de Teatre anà de manera progressiva incorporant temes d'actualitat que en molts casos esdevenien el tema monogràfic del volum, amb la voluntat d'aixecar acta dels fets que se succeïen a l'escena catalana.

Així, en el volum *AdT* 38, el tema monogràfic es dedicà a fer la crònica i l'anàlisi dels dos grans festivals que en aquell moment es feien a Catalunya dedicats a les arts escèniques: el Festival Grec de Barcelona i el Festival de Teatre de Sitges. De manera contrària a l'habitual, el monogràfic de portada ocupava el darrer lloc en el sumari, doncs, s'incloïa dins la secció «Escenaris i ressenyes». De la resta del volum cal destacar la publicació de diversos textos dramàtics de **Ricard Salvat**, *Josep Andreu i la seva època*, que anys enrere havia servit per inaugurar el VII Festival Internacional de Pallassos de Cornellà (1996); i l'edició de *Petita crònica (del meu temps)* on s'encabia el text *Allí on neixis tant se val*, un intermedí, que s'havia representat els anys seixanta i que tractava d'introduir el mètode del drama

èpic per narrar la història de la Barcelona de postguerra.

Havien passat deu anys de la creació de l'Associació d'Investigació i Experimentació Teatral (AIET), entitat editora d'*Assaig de Teatre*, i s'imposava elaborar un volum dedicat a commemorar l'efemèride. El volum doble *AdT* 38-39, recollí l'evolució de l'AIET a través dels muntatges que havia representat al llarg de deu anys. Els directors de cada un dels espectacles escriviren els seus records i impressions d'aquells muntatges, configurant un panorama del teatre universitari, amb les seves misèries i grandeses. Però, sens dubte, el més interessant de cara al lector era el segon tema monogràfic tractat en aquest número doble, on es commemoraven els centenaris de **Rafael Alberti**, **María Teresa León** i **Max Aub**, tres figures indiscutibles del teatre i la cultura espanyoles del segle xx. **Ricard Salvat** escriví tres articles dedicats a cadascun d'aquests autors, complementats amb la recuperació d'una entrevista que **Claudia Cossio** féu a **Rafael Alberti** i l'edició del pròleg dramàtic que **Miguel Bilbatúa** escriví per a *Noche de guerra en el Museo del Prado*. La presència de **Ricard Salvat** en aquest número és aclaparadora i cal esmentar també les entrevistes que al llarg del volum i en diferents seccions apareixen reproduïdes: la primera a **Otomar Krejča**, el gran director escènic txec a propòsit de les Jornades Brecht (que se seguien publicant en cada nou volum), i la que li féu a **Esteve Polls**, un altre dels noms propis de l'escena catalana del segle passat.

En aquest volum s'inicià la publicació d'un seguit d'obres de **José Triana**, dramaturg cubà resident a París, que tingué continuïtat en els següents volums. El

volum *AdT* 41 li dedicà un monogràfic, incloent-hi una entrevista, una breu biografia i l'edició d'un dels seus més importants textos, *Cruzando el puente*. Però, a més, en aquest volum es féu la crònica de diversos festivals internacionals de teatre, en concret, el Festival Internacional de Teatre Experimental del Caire, amb diverses col·laboracions d'escriptors àrabs, el Festival Euro Zone, celebrat a Mulhouse (França), i el Festival de Varna (Bulgària), a càrrec de **José Gabriel López Antuñano**, col·laborador habitual de la revista, tot aportant una visió cosmopolita totalment necessària per a la dimensió que Salvat pretenia assolir amb *Assaig de Teatre*. Cal destacar, finalment, que en aquest volum s'edità l'obra del jove dramaturg **Jordi Casanovas**, *Les millors ocasions*, que havia estat guardonada amb el Premi AIET de Teatre (2003).

Assaig de Teatre assolí en aquest període una velocitat de creuer, editant amb tota puntualitat cada número, en volums senzills, i amb un sumari reconeixible, fruit de les col·laboracions estables i una estructura interna coherent i efectiva.

Els següents volums (*AdT* 42 i *AdT* 43), tingueren uns monogràfics de caràcter internacional. En el primer, es publicà un interessant treball del professor **Robert Kimber** sobre el teatre aborigen australià (aquest monogràfic tindria continuïtat a *AdT* 48-49 i *AdT* 50-51, on s'abordà el teatre australià contemporani), combinat amb la crònica que **Ricard Salvat** féu del V Mayo Teatral de L'Havana; a més, s'inclogué un treball sobre la trajectòria del director escènic **Joan Ollé**, i un nou text de **José Triana**, *Medea en el espejo*. En el següent volum (*AdT* 43) el monogràfic recollí «Tres mirades sobre el teatre lla-

tinoamericana», amb l'edició d'assaigs de **Juan C. de Petre**, **Oswaldo Pellettieri** i **José Luis Ramos Escobar**. Destaquen, també, les cròniques de Salvat sobre el X Festival Internacional de Rabat (Marroc) i del XXXV Festival Internacional de Sitges.

El volum *AdT* 44 es dedicà de manera monogràfica a fer la crònica i el comentari crític dels espectacles presentats al Fòrum 2004, esdeveniment organitzat a la ciutat de Barcelona, que aixecà tota mena de controvèrsies. Com succeí amb d'altres volums anteriors, el monogràfic es trobava a la part final del volum, a la secció «Escenaris», amb treballs de **Joaquim Noguero**, **Francesc Foguet**, **Ricard Salvat** i l'equip de la revista. El variat sumari d'aquest volum incloïa, també, un treball d'**Oscar Cornago** sobre **Daniel Veronese**, una entrevista de **Ricard Salvat** a **Luisa Calcumil** o un penetrant assaig de **Maria-Josep Ragué** sobre l'evolució temàtica del teatre espanyol al llarg de les darreres dècades, que obria el volum.

L'any 2004 es creà el Festival Internacional de Teatre de Tortosa Entre Cultures, que ideà i dirigí **Ricard Salvat**. *Assaig de Teatre* esdevingué el testimoni d'aquest encontre entre creadors de l'Orient Pròxim, el Magrib i Europa, amb l'intent de construir ponts de diàleg en un món sacsejat violentament pels atemptats de l'11-S de 2001 i l'11-M de 2004. Aquest diàleg tenia la voluntat d'acostar realitats culturals que s'ignoren i potenciar la interculturalitat. El volum *AdT* 45 es dedicà de manera pràcticament íntegra a fer la crònica del I Festival Entre Cultures. En el disseny del sumari **Ricard Salvat** argumentà els motius pels quals s'havia creat el festival, introduint dos importants assaigs d'**Eugenio Barba** i **Santiago García**,

dedicats al teatre no aristotèlic, és a dir, aquell que no manté l'estereotip de l'escena occidental. A través d'un seguit d'entrevistes a personalitats del teatre àrab (algerians, iraquians, libanesos, palestins, tunisians, senegalesos, marroquins i egipcis), se'ns feia conèixer les seves inquietuds i actituds en relació al teatre. Com a complement es publicaren dos textos d'autors presents al festival: *El meu país*, del marroquí **Driss Roukhe** i *Lleons al jardí. Espill d'Abu Bakr*, del poeta tortosí **Albert Roig**.

Podem afirmar que aquest número suposà un canvi profund en la trajectòria d'*Assaig de Teatre*, que a partir d'aquell moment potenció encara més la seva dimensió internacional, atorgant-se el compromís de fer conèixer als estudiants i investigadors del país la realitat d'escenaris totalment inconeguts. Així, en el volum *AdT* 46 es dedicà un ampli monogràfic a «El teatre a Veneçuela», un país de gran riquesa i varietat escènica, però totalment desconegut a Catalunya. En aquest mateix número es dedicà un espai al fenomen **Javier Daulte**, el director escènic i dramaturg argentí, que estava en aquells moments triomfant de manera aclaparadora en els escenaris barcelonins. El professor argentí **Jorge Dubatti** escriví un penetrant assaig sobre aquesta figura emergent a casa nostra, i es publicà la versió catalana d'*¿Estás ahí?*, que reeixí en el Teatre Romea, amb les interpretacions de **Joel Joan** i **Clara Segura**.

En el volum *AdT* 47, s'inicià la publicació d'un altre monogràfic basat en les ponències presentades a un congrés internacional, i del qual no s'havien editat les actes, com succeí amb les Jornades Brecht. En aquest cas, s'inicià el lliura-

ment de les ponències presentades en el III Simposi Internacional d'Història del Teatre, que tenia com a tema el teatre no aristotèlic, que s'havia celebrat a Barcelona, el 1991, organitzat per l'Institut del Teatre. En aquest volum es publicaren els treballs d'Alfonso de Toro, Dragan Klaić i Egon Wolff. Pel que fa als textos es publicaren dos obres d'autors catalans, Rosa M. Isart i Francesc Cerró, a més de les habituals seccions dedicades a la història del teatre i a la ressenya d'espectacles.

El següent bloc de volums de la revista es podria agrupar en quatre volums dobles fruit de l'acumulació de materials que no es podien encabir en els números precedents, més ajustats en el nombre de planes. Es retornava, en certa mesura, a un cert desgavell en els sumaris, però en aquest cas mantenint una estructura fixa que facilitava la lectura de cada volum. De fet, l'increment de planes es degué al major nombre de comentaris i crítiques d'espectacles vistos a Catalunya i arreu.

L'ambició per fer conèixer la realitat escènica de països remots i totalment desconeguts a nivell teatral, portà a la redacció a plantejar un número dedicat al «Teatre a la Xina contemporània» (*AdT* 48-49), utilitzant com a punt de contacte la Casa Àsia, que duia diversos anys a Barcelona. Ricard Salvat entrevistà en aquest volum a la seva directora, Regina Llamas, i seguidament s'inclogueren dos treballs sobre el teatre xinès dels nostres dies, potser insuficients, però molt meritoris i totalment valuosos davant la manca total d'informacions sobre la realitat escènica d'aquest inabastable país oriental. El mateix succeí amb el treball de Robert Kimber dedicat a la realitat del teatre australià contemporani, que pretenia completar la

mirada iniciada uns volums enrere (*AdT* 42) sobre el teatre aborigen. El professor Kimber oferia la primera part d'un llarg assaig que tindria la continuació en el volum següent de la revista. Com a complement es publicà el text emblemàtic del teatre jueu *Entre dos mons: el Dibbuq*, de Xalomon An-Ski, al qual seguien no menys de vint comentaris d'espectacles de la cartellera barcelonina, madrilenya i una ressenya sobre el Festival de Teatro del Siglo de Oro d'Almería.

Com ja hem esmentat, el volum *AdT* 50-51 tingué com a tema monogràfic «El teatre australià contemporani», amb la segona part del treball de Robert Kimber. La resta del volum el conformaren treballs d'història del teatre de Francesc Foguet, sobre Juli Vallmitjana i sobre la cartellera barcelonina durant la Guerra de 1936, de Xavier Padullés sobre Felip Cortiella, o de Carola Duran, sobre Josep Bernat i Baldoví. La secció de comentaris i crítiques d'espectacles tornà a tenir una presència important.

El volum *AdT* 52-53 es dedicà de manera monogràfica a fer la crònica del II Festival Internacional de Teatre de Tortosa Entre Cultures. El volum que arribà pràcticament a les quatre-centes planes conté, a més de treballs teòrics i els comentaris dels espectacles presentats a EntreCultures, tres obres teatrals molt significatives, que li donaren a aquest volum un caràcter especial. D'una banda, es publicà *Numancia*, de José María Valverde (1926-1996), catedràtic d'Estètica de la Universitat de Barcelona i un dels grans professors d'aquesta institució al llarg de les darreres dècades. Es retia homenatge a la seva figura publicant la seva personal versió del clàssic cervantí. En

segon lloc, cal esmentar la publicació del text del dramaturg israelià **Michael Gurevitch**, *Osher*, un home compromès per la pau amb els palestins, un home de diàleg. Finalment, el volum incloïa *Nausica*, de **Joan Maragall**, en la versió de **Jordi Coca**, que es representà en el Festival Grec 2006, sota la direcció d'Hermann Bonnín.

Com succeí amb la mort de **Carme Serallonga**, la sobtada desaparició de **Jordi Mesalles** (1953-2005), féu que el nou volum (*AdT* 54-55) es dediqués de manera monogràfica a les seves múltiples aportacions a l'escena catalana. Es publicaren una selecció dels seus articles apareguts a revistes com *El Viejo Topo* o *Pípirijaina*, així com entrevistes i qüestionaris efectuats al llarg de la seva carrera, on vessava les seves lúcides i polèmiques anàlisis de l'escena i la política culturals a casa nostra, així com un ampli recull de premsa amb els escrits dels seus companys i amics arran del seu traspàs, a més del seu text inèdit *Multitud d'amors*.

En el volum següent (*AdT* 56), es retornà al número senzill tot fent un exercici de recuperació d'una figura històrica que visqué a cavall de Catalunya i d'Amèrica, **Ramon Vinyes** (1882-1952), el «*sabio catalán*» tal com és anomenat per García Márquez a *Cien años de soledad*. Es publicaren algunes de les intervencions presentades el 2005 a la Universitat Autònoma de Barcelona, sota la coordinació del professor **Francesc Foguet**, col·laborador habitual d'*Assaig de Teatre*, que en aquest mateix número recuperarà una part de les actes de la Federació Catalana de Societats de Teatre Amateur, en el període 1936-1939, un moment àmpliament estudiat per aquest notable investigador de la nostra escena.

En el volum doble *AdT* 57-58, es reco-

lliren tots els esdeveniments relacionats amb el III Festival Internacional de Teatre de Tortosa EntreCultures, celebrat el 2006, i que malauradament fou la darrera edició d'aquest ambició però fascinant esdeveniment cultural que posava les terres de l'Ebre dins el panorama cultural internacional. Es publicaren dos textos d'autors representats en el festival: *Entre jo i jo, ella*, de **Jean G. Daoud**, i *Rukab*, de **Taher Najib**, així com els programes i la transcripció dels *meeting points* —coordinats i moderats per **Gloria Montero**— que se celebraven durant totes les jornades del festival i que tenien com a objectiu posar en comú les diverses experiències de cada companyia convidada. Cal destacar, no només en aquest tercer volum dedicat a Entre Cultures, sinó al llarg de tots els que feren la crònica del festival tortosí, la labor d'equip que féu possible aquests magnífics documents sobre la història d'una aventura única en la cultura del nostre país: **Àlex Queralto**, **Tànit Assaf**, **Oriol Puig Taulé**, **Valeria Macías** i **Barbara Bloin**, juntament amb **Eulàlia Salvat** i **Linda Fernández**, responsables de la coordinació i l'èxit final d'aquest número, que van jugar un paper clau que cal reconèixer i aplaudir.

Els dos darrers volums d'aquesta segona etapa d'*Assaig de Teatre* van tenir un origen basat en l'amistat i el reconeixement a trajectòries exquisides i poc conegudes. El primer volum (*AdT* 59) estigué dedicat monogràficament a **Gloria Montero**, actual presidenta de l'AIET, novel·lista i dramaturga d'origen australià, que ha desenvolupat, primer al Canadà —juntament amb el seu marit, **David Fulton**—, i posteriorment, ja a Barcelona, una sòlida carrera com a escriptora.

Es volia aprofitar en aquest volum l'estrena que l'AIET féu del seu text *Cosa de dos*, que es representà amb èxit a la Biblioteca de Catalunya. El sumari conté diverses entrevistes amb **Gloria Montero**, fetes en diferents moments, així com l'edició de la seva obra *Frida K*, representada a diversos països amb gran èxit. Cal destacar, a part d'aquest monogràfic, el treball dedicat a recuperar la companyia Dido, Pequeño Teatro, liderat per **Josefina Sánchez Pedreño** (que continuà en següents lliuraments d'*AdT*), i un article de **Ricard Salvat** reivindicant les aportacions al nostre teatre de **Maria Lluïsa Olivada**. Com en els números anteriors, la part dedicada al comentari i crítica d'espectacles ocupà una part significativa del sumari, destacant-hi la transcripció del programa de ràdio «Dóna'm lletra», de Catalunya Ràdio (que esdevingué secció de la revista), on **Ricard Salvat** feia recomanacions de llibres en el programa de la periodista **Carme Canet**.

El darrer volum d'aquesta etapa (*AdT* 60-61) fou dedicat monogràficament a **Manuel Serrat Crespo**, traductor, dramaturg i escriptor de llarga trajectòria, profund coneixedor de la cultura africana (residí a l'Àfrica entre 1974 i 1978), i que, en part, gràcies a la seva esposa, **Agnès Agboton**, nascuda a Benín, és un profund coneixedor dels rituals africans que han restat pràcticament inalterables fins als nostres dies. Per arrodonir aquest tribut a la trajectòria de Serrat es publicà el seu punyent text, *Estos parias, ¡ay dolor!, que ves ahora...* Dins aquest mateix número cal esmentar dos monogràfics més extrets de l'arxiu personal de **Ricard Salvat** i que tenen com a punt en comú la realitat escènica cubana, un altre de les passions del

mestre: d'una banda, el dedicat a l'estrena a L'Havana (1967) del text *Los siete contra Tebas*, d'**Antón Arrufat**, i la controvèrsia que aixecà entre defensors i detractors d'aquest text; de l'altra, el monogràfic dedicat a glossar la figura de **Margarita Alexandre** (1923), actriu i directora escènica, vinculada al món del cinema i del teatre a Espanya i a Cuba.

Amb aquest volum, *AdT* 60-61, aparegut el desembre de 2007, es clou aquest segon període d'*Assaig de Teatre*, que consolidà a tots els nivells la publicació, gràcies a la tenacitat de **Ricard Salvat** i a la feina dels seus col·laboradors, que feren possible el rigor i la regularitat en l'edició. En aquests quaranta números la realitat escènica vista a través dels ulls privilegiats de **Ricard Salvat** és un constant diàleg entre el passat i el present, el teatre d'aquí i d'allà, d'homes i de dones, d'actrius i directors, de consagrats i oblidats, tots desfilant per les planes d'una revista que pretenia, per damunt de tot, esdevenir memòria, «aixecar acta», com deia el propi Salvat, d'uns fets que irremeiablement semblen condemnats a caure en l'oblit.

TERCERA ETAPA (2008-2009)

Com succeeix amb totes les coses importants de la vida, i sobretot en aquelles a les quals es dedica molt d'esforç, hi ha una necessitat de millorar, de continuar creixent fins allà on es pugui. Així, **Ricard Salvat**, a partir de 2008 tractà de professionalitzar al màxim, tant l'AIET com l'edició d'*Assaig de Teatre*. Creà un equip que havia d'assolir el nou repte de dur l'Associació i la revista cap a un més alt nivell d'excel·lència, que situés la publicació entre les revistes de major prestigi del país. Si observem els set volums que

s'editaren abans de la seva mort, creiem que *Assaig de Teatre* havia fet un salt de qualitat molt important.

Aquest darrer període consta (sense comptar el present volum) de tretze números repartits en vuit volums: un triple, tres dobles i quatre senzills. La renovació en el disseny de la publicació, a càrrec de **Carina Rovira Essioux** (de Sioux Design) —amb millores que introduí **Xavier Borràs** a partir del número 68-69— respectà el format precedent, li donà un xic de color a la coberta i incidí, fonamentalment, en la capçalera, amb un canvi de tipografia i de distribució de la fotografia de portada, que al nostre entendre elevà la imatge d'*Assaig de Teatre*, ja que la dotà d'una aparença més elegant, clara i efectiva, més pròpia dels nostres dies i dels objectius de la publicació. D'una altra banda, s'inicià el debat sobre la continuïtat o no de l'edició en paper, que el director aturà de manera comprensible, ja que la cultura del llibre havia impregnat tota la seva existència. L'edició digital tard o d'hora s'acabarà imposant, davant els excedents i els molts problemes d'emmagatzematge que comporta una publicació amb quasi cinquanta volums.

Cal, també, assenyalar l'equip que treballà a l'inici d'aquest nou període: **Imma Garcia**, com a coordinadora, acompanyada per **Amalà Saint-Pierre**, **Karl Svensson**, **Paula Esparraguera** i, a partir de mitjan 2008, la incorporació com a editor en cap de l'escriptor **Xavier Borràs**, definitiva per assolir un esglau més en la qualitat d'*Assaig de Teatre*, acompanyat per **Miquel Valls** en tasques de documentació i de secretaria. Cal, doncs, observar com els equips que han conformat la revista han anat renovant-se totalment, cosa que

ha permès mantenir l'impuls necessari per tirar endavant, diríem, l'heroica tasca de publicar quatre números a l'any.

Aquesta etapa s'inicià amb un volum triple, *AdT* 62-63-64, dedicat a fer una radiografia de l'estat actual del teatre mexicà, a través de la XXVIII Muestra Nacional de Teatro de Zacatecas —que tingué lloc el novembre de 2007—, a la qual assistiren **Ricard Salvat** i **Karl Svensson**. El volum, de més de cinc-cents pàgines (un rècord de la revista), incloïa una traducció en llengua castellana (les darreres vuitanta planes), destinada a fer viable la seva distribució a Mèxic, prevista per al Festival de Guanajuato de 2008, on tenia previst assistir **Ricard Salvat** i que, de manera indigna i totalment increïble no es produí per obscurs i mesquins motius de la política cultural d'aquest país, tan petit en aquest aspecte. El cos d'aquest magnífic monogràfic el formen les entrevistes que **Salvat** i **Svensson** varen realitzar als directors, dramaturgs i actors que participaren a la mostra. Així, des de Catalunya, s'aconseguí un volum totalment històric sobre el teatre mexicà d'inicis del segle XXI. L'interès del volum és de tal dimensió que la presentació es féu a l'ambaixada de Mèxic, amb la presència del cònsol mexicà i del catedràtic de l'Institut de Bellas Artes de Mèxic, **Ignacio Escárcega**. Aquest volum, tindria una continuació al cap de tres volums, amb l'edició d'un «Panorama del teatre català», editat a *AdT* 68-69, que comentarem més endavant.

Seguí, a aquest volum monumental, un número senzill (*AdT* 65), dedicat en la part monogràfica al dramaturg elisabethià **John Webster**, centrat en l'edició de la seva extraordinària tragèdia *La duquessa de Malfi*, en la traducció de

Rosa-Victòria Gras. En aquest volum s'inclogué la transcripció d'una taula rodona dedicada a les diferents versions de *Primera història d'Esther*, amb motiu dels cinquanta anys de la seva estrena per l'ADB, en què participaren **Frederic Pau Verrié**, **Antoni Bachs-Torné**, **Joan Milla**, **Imma Colomer**, **Santos Hernández**, **Francesc Nel·lo**, **Oriol Broggi** i **Ricard Salvat**. La secció de comentari i crítica d'espectacles mantingué la seva presència amb textos de **Maria-Josep Rague**, **Magda Ruggeri** i **Oriol Puig Taulé**, el qual des de Berlín esdevingué corresponsal de la revista, que guanyà així en dimensió internacional de manera molt significativa.

Un dels volums que més satisfaccions ha donat a la redacció d'*Assaig de Teatre* ha estat sens dubte el que es dedicà a la «Dansa a Catalunya» (*AdT* 66-67), coordinat per professor i crític de dansa **Joaquim Noguero**. Parlem d'un document d'altíssima qualitat que al llarg de tres-centes pàgines tractà de manera exhaustiva la realitat de la dansa a Catalunya, en el passat, el present i el futur. Des de referències històriques a figures com **Àurea de Sarrà** o **Joan Tena**, a indiscutibles protagonistes del moment present com **Cesc Gelabert** o **Sol Picó**, fins a la problemàtica de l'ensenyament de la dansa o molts altres temes relacionats amb la dansa al Principat i al País Valencià, conformen un volum que no dubtem a qualificar de memorable. Cal afegir-hi la publicació del text de la dramaturga sueca **Marina Steinmo**, *La sutura*, inèdit al país, i que l'AIET estrenà sota la direcció de **Teresa Devant**.

Com diem fa unes poques línies, el número triple dedicat al teatre mexicà tingué com a conseqüència l'edició d'un volum especial dedicat a oferir un pano-

rama del teatre català adreçat al públic mexicà, amb motiu de la presència de Catalunya com a país convidat al XXXVI Festival Internacional Cervantino de Guanajuato, l'octubre de 2008. Participaren en aquest volum (*AdT* 68-69), a part de **Ricard Salvat**, **Jordi Coca**, **Maria-Josep Ragué**, **Joan Maria Gual**, **Carme Tierz**, **Manuel Molins**, **Ester Vendrell**, **Daniela Feixas** (amb el seu text, *La dolça Sally*, també en versió castellana, al mateix número, de **Xavier Borràs**) i **Miquel Valls**, els quals oferiren una visió completa de la realitat de la nostra escena des de tots els àmbits, la política cultural, la dramaturgia, els festivals, la realitat del teatre de parla catalana fora del Principat, i una cronologia suficient per situar els trets més destacats del nostre teatre des de la postguerra. Aquest número gaudí, de nou, d'una traducció al castellà, per permetre la seva distribució al país asteca. Cal ressenyar que la revista mexicana *Paso de Gato* (n. 35, oct-nov. 2008) edità com a dossier el monogràfic d'*Assaig de Teatre*, tot potenciant d'aquesta forma la presència internacional de la nostra publicació. Possiblement, aquest ha estat el moment més dolç de la història de la revista.

El número que va tancar l'any 2008 (*AdT* 70) estigué dedicat a «El teatre polonès del segle XXI», tot afrontant per primera vegada la confecció d'un monogràfic dedicat a una dramàtica europea. Al llarg de cent vint pàgines es mostraren els aspectes més rellevants de la realitat escènica polonesa de la darrera dècada gràcies als articles de la professora **Anna Sawicka**, i la jove estudiant de doctorat **Agnieszka Stachurska**, acompanyat per l'edició del magnífic text —inèdit a l'Estat— del dra-

maturg **Ingmar Villquist** (Jaroslaw Swier-szcz), *La nit d'Helver*.

Durant el procés d'edició del següent volum (*AdT* 71), **Ricard Salvat** patí a Venècia un ictus cerebral que aixecà totes les alarmes. De tota manera pogué veure com el volum dedicat a «El teatre contemporani a Colòmbia», arribava a bon port, ja que es recuperà i, malgrat no reprendre la seva febril activitat, si que estigué totalment al cas del que feia l'AIET i la revista. El nucli del monogràfic se centrà en la crònica de l'XI Festival Iberoamericano de Teatro de Bogotá, un dels més importants de tot el món per la presència de companyies i les arrels populars d'aquesta manifestació escènica. Amb les entrevistes realitzades per Salvat a **Adela Donadío** i **Orlando Cajamarca**, i els articles de fons de **Mario Lucarda**, **Gloria Montero** i **Xavier Borràs**, es va compondre la imatge d'aquesta dramàtica llatinoamericana. Cal afegir que durant el procés d'elaboració morí **Fanny Elisa Orlanszky** (1934-2008), ànima del Festival de Bogotá, a qui Salvat dedicà un dels seus darrers articles.

Estem arribant al final d'aquest crònica, massa general i feta amb massa urgència, en què la mort de **Ricard Salvat** ens colpejà a tots. Ell no pogué veure editat el volum *AdT* 72, que es dedicà monogrà-

ficament als «Escenògrafs catalans contemporanis», coordinat per **Rosa Peralta**. El mateix dia del seu enterrament aparegué aquest volum que ell havia dissenyat junt amb la coordinadora, on s'apleguen entrevistes a **Iago Pericot**, **Isidre Prunés**, **Pep Duran**, **Alfons Flores**, **Nina Pawlowsky**, **Llorenç Corbella**, **Jon Ber-rondo**, **Max Glaenzel**/**Estel Cristià**, **Bibiana Puigdefàbregas** i **Paco Azorín**, junt a les corresponents teatrografies d'aquests protagonistes de l'escena catalana contemporània. El número es complementà amb l'edició del text d'**Alberto González Vergel**, *Tiestes*, i amb dues notes dedicades a la memòria de **Pepe Rubianes** i **Mer-cè Lleixà**, també desapareguts.

Fins al present volum, que recull l'índex dels primers 74 números d'*Assaig de Teatre*, tots els treballs editats havien passat per davant dels ulls de **Ricard Salvat**. Fou una terrible novetat haver d'afrontar l'edició del volum *AdT* 73-74, dedicat a fer un primer «Homenatge a **Ricard Salvat**», en què s'aplegaren més de seixanta articles dedicats a aplaudir la seva existència com a mestre, com a persona i com a amic. La redacció de la revista només tingué com a premissa que aquest volum aparegués dins l'any 2009, amb la major qualitat i recollint la major pluralitat de veus possible.